

УДК:368.5

Л. В. Громоздова,

к.е.н., доцент кафедри регіоналістики і туризму
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
проспект Перемоги 54/1, Київ, 02000, Україна
gromozdovag@gmail.com

АГРОСТРАХУВАННЯ: Ф'ЮЧЕРСНЕ ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ

Анотація. Стаття присвячена проблемам економіки страхування, а саме: страхуванню ризиків товаровиробників сільськогосподарських культур. Автор вказує на необхідність вдосконалення теоретичного базису, що є закладеним актуарною математикою, де абстрактні і фізичні моделі наукою будуються для дослідження реальних процесів агрострахування в просторі і часі. Найкращою пропонується вважати таку модель, де сільськогосподарські ризики є розподіленими між виробником, переробником, банком, страховою компанією та державою, і на такій платформі вітчизняний товаровиробник інтегрується в європейський та світовий економічний простір. В якості практичних рекомендацій для забезпечення страхування від ризиків товаровиробникам сільськогосподарських культур в статті пропонується використання технологій ф'ючерсного хеджування ризиків та наведені приклади впровадження торгівлі ф'ючерсними контрактами на поставку зернових в Україні.

Ключові слова: агрострахування, виробник сільськогосподарських культур, ф'ючерсні угоди, форвардні угоди, ф'ючерсне хеджування агроризиків.

Постановка проблеми. Нинішні реалії змушують Україну шукати нові технології страхування продукції агровиробництва, зокрема й страхування ризиків товаровиробників сільськогосподарських культур.

Поступово, з розвитком цивілізаційних підходів в економіці, формувався ринок послуг з агрострахування. Тому не випадково технології страхування ризиків виробників сільськогосподарських культур стають предметом уваги і дослідження міжнародних інституцій, науково-дослідних установ, математичної статистики, логістики, економіки.

Дослідження наукових джерел. У теорії прийнято поділяти ризики на декілька різновидів: 1) від природи, 2) ціновий або ринковий ризик (із-за цінової невизначеності на с.г. продукцію вирішується установленням біржової ціни та укладанням ф'ючерсних контрактів), 3) інституціональний ризик (правові зміни, зміни земельних відносин), 4) фінансовий ризик (ставки по кредиту на позичений капітал, недостатність ліквідності), 5) персональний ризик (хвороби, нещасні випадки).

Для наукових досліджень проблеми з розвитку системи страхування ризиків товаровиробників сільськогосподарської продукції є цікавими тим, що вони надто впливають на такі ключові моменти сільського господарства або агробізнесу цього напрямку, як отримання кінцевого результату, маржинального прибутку, життєдіяльність та фінансову стійкість і багато інших.

Коріння формування наукових підходів у сфері агрострахування – із рабовласницького суспільства, коли створювались талмуди з правилами захисту погоничів тварин.

У часи царя Хамурапі (XVIII ст. до н.е) діяли угоди про сумісне несення збитків продавцями – купцями агропродукції. Взаємне страхування учасників агроугоди було поширене в Давньому Римі.

Однак про вичерпність цієї проблематики не йдеться, навпаки, все більш додається питань, що можна позначати «білими плямами» в економіці страхування. Це спонукає до дослідження як представників чистої науки, так і прикладників, тому що ефективність інституту аграрного страхування залишає бажати кращого.

Сучасна наука має у своєму арсеналі актуарні моделі, теореми про оптимальне страхування, мінімізацію дисперсії утриманих втрат завдяки класичним працям К.Ерроу (доказав теорему про оптимальне страхування), К. Борха, Р. Кахна, М. Де Гроота, Р. Бьорда, Т. Пентікайна, Е. Песонена, М. Фрідмана, Л. Севіджа та багатьох сучасних науковців, зокрема Г. Фалина, В. Кутукова, Е. Штрауба та інших дослідників-науковців.

Завдяки дослідженню кореляційних зв'язків та протиріч наука розробляє інноваційні моделі та технології управління ринком страхових агропослуг. Науково-дослідна робота базується на інформаційному забезпеченні, до якого наука вимоглива щодо достовірності первинних джерел.

Абстрактні і фізичні моделі наукою будуються для дослідження реальних процесів в просторі і часі, виникла окрема наука з досліджень страхових послуг – актуарна математика.

В умовах ризикогенного середовища можливість надати страховий захист агровиробництву стає особливо актуальною.

Сучасне українське законодавство передбачає страхування сільськогосподарської продукції державою: надання агровиробникам державної підтримки та дотацій [1].

Мета статті. Висвітлити технологію ф'ючерсного хеджування ризиків агровиробників і агроспоживачів та обґрунтувати доцільність її використання на сучасному ринку сільськогосподарських культур, навести приклади укладання ф'ючерсних контрактів в системі купівлі-продажу зерна в Україні.

Виклад основного матеріалу. Уперше торги ф'ючерсними контрактами на поставку зернових в Україні відбулися у серпні 2017 року [2]. Саме тоді був запущений інструмент і розрахована перша угода, відповідно до якої на фондовому ринку продавець передав товар покупцеві і отримав гроші за цей товар: фактично у цьому випадку поставку здійснили шляхом перереєстрації прав власності на пшеницю, яка зберігалася на елеваторі, що є прикладом біржової торгівлі.

У 2017 році «Українська біржа» підписала меморандум про взаємодію з Державним агентством резерву України, елеватори якого зберігають зерно, що має стати предметом поставки за ф'ючерсними контрактами. Із осені 2017 року почалося відпрацювання технологічних процесів торгівлі з використанням ф'ючерсних контрактів для агрокультури – пшениці, зараз відпрацьовується технологія торгівлі ф'ючерсними контрактами ще на одну культуру – кукурудзу.

Заступник керівника проекту USAID «Трансформація фінансового сектора» Юлія Вітки, визначаючи цю важливу економічну та комерційну подію, відмітила: «...аграрні ф'ючерси дають можливість виробникам сільськогосподарської продукції, переробникам та іншим підприємствам аграрного сектора захищати себе від різких коливань цін на аграрну продукцію. У результаті запуск торгівлі новими інструментами позитивно впливатиме на кінцевих споживачів. Окрім того, завдяки проведенню ф'ючерсних торгів малі та середні фермери отримають джерело об'єктивної інформації про ринкові ціни на ключові аграрні культури» [2].

Голова НКЦПФР Тимур Хромаєв, виступаючи перед пресою [2], щодо ф'ючерсних контрактів висловив таку думку: «Новий інструмент потрібен ринку, він створює реальні вигоди для всіх учасників і виробників продукції, трейдерів, фінансових посередників, найголовнішою серед яких є можливість хеджування ризиків».

Голова Держрезерву Вадим Мосійчук, характеризуючи користь запровадження Держрезервом ф'ючерсно-форвардних технологій, відзначив: «...ми підвищимо прибутковість і вартість підприємств. Від цього в першу чергу виграє держава, адже йдеться не лише про прибуток, а й довіру до цього нового інструменту» [2].

До цього часу усі ф'ючерсні контракти, якими торгували в Україні, були виключно розрахунковими, тобто не включали постачання базового активу. Тепер логічний цикл прогресивної ділової угоди, що несе в собі елемент страхування агроризиків, завершено.

Ф'ючерсний контракт за ставкою базового активу – це контракт, за яким продавець зобов'язується поставити базовий актив, а покупець зобов'язується оплатити та отримати базовий актив за погодженою ціною і в терміни, що обумовлені при укладанні контракту.

Типовий договір поставки зернових для біржі було розроблено за участю експертів Проекту USAID «Трансформація фінансового сектора», а специфікацію ф'ючерсних контрактів та нову редакцію правил торгівлі узгодила Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Використання ф'ючерсних контрактів має дві основні мети: хеджування ризиків (страховий захист) та спекулятивний заробіток як трейдерів, так і страхових компаній. Очікується, що ф'ючерсні контракти на пшеницю допоможуть аграрним виробникам страхуватися від коливань цін або негативних трендів на ринку аграрної продукції.

Ф'ючерсні контракти є різновидом форвардного контракту. Форвардний контракт – це договір між двома учасниками про купівлю-продаж обумовленої кількості продукції за фіксованою ціною на визначену дату в майбутньому.

Укладання форвардного контракту означає, що продавець зобов'язаний поставити товар на умовах, оговорених у контракті, а покупець приймає товар за оговореною ціною. Дата, на яку учасники домовились щодо операції купівлі-продажу, називається датою платежу. Період від дати платежу до дати продажу називають форвардним. Угоди можна складати на будь-яку суму та термін. На міжнародних форвардних ринках такі операції містяться у діапазоні: 1 млн – 100 млн дол. Процедура попереднього визначення та фіксації ціни дозволяє хеджувати ризики за допомогою форвардного контракту, тому що і продавець, і покупець стають незалежними від ризику зміни ринкової ціни протягом форвардного періоду. Потрібно запобігати ситуації, коли з боку учасників є невиконання зобов'язань. Відповідно до закону форвардний контракт є твердою строковою угодою і є обов'язковим до виконання, і тому він використовується як інструмент хеджування ризиків. Виникли форвардні контракти чотириста років тому для продажу майбутнього урожаю, однак зараз ця форма контрактів все більш використовується для торгівлі фінансовими активами.

Дослідження показують:

- збитки агровиробництва можуть виникати не тільки у процесі виробничої і збутової, а й фінансової діяльності;

- страхова компанія має бюджетні обмеження зі сплат страхових випадків, якщо має слабку позицію на ринку страхових послуг та обмежену кількість страхувальників.

- у зв'язку з тим, що аграріям відшкодовуються втрати (у разі виникнення страхового випадку) у межах визначеної страхової суми, ця сума не повинна бути меншою за необхідні кошти на відновлення процесу виробництва. Вона залежить від внеску. Страхові компанії повинні максимально забезпечувати страховий інтерес позичальника;

- нині сформувалися теоретичні основи розробки, формування та реалізації страхової послуги на страховому ринку України. Однак, на жаль, аграрії продовжують страхувати урожай на вимогу банків, а не добровільно;

- договір при страхуванні сільськогосподарських культур повинен складатися таким чином, що при втратах, які перевищують безумовну франшизу, повинна виплачуватися різниця між втратами і безумовною франшизою, такий підхід називається страхування ексцеденту збитку.

Висновок. В Україні необхідні сприятлива страхова політика та державна підтримка сільськогосподарського виробництва. Однак сільськогосподарські ризики повинні бути розподіленими між виробником, переробником, банком, страховою компанією та державою, тоді мінімізується навантаження на державний бюджет у частині покриття страхових збитків і підвищується ефективність страхового захисту виробників продукції. Завдяки ефективному страхуванню не виникають різкі коливання доходу агропідприємств.

Критеріями, що керуються отримувачі страхової послуги, є: очікувана корисність для особи, яка приймає рішення, та максимізація фінансової безпеки завдяки придбанню договору страхування ризиків сільськогосподарських культур.

При цивілізаційному підході, з опорою на науковий базис, використовуючи ф'ючерсне хеджування ризиків інститут страхування сприяє загальному персональному добробуту виробників сільськогосподарської продукції, він є економічним амортизатором руйнувань намічених планів випадковими або передбачуваними подіями. Наявність страхового захисту сприяє розвитку крупного корпоративного бізнесу, де є ризик великих втрат та негативних фінансових наслідків. Вони є творчим рішенням з питань фінансової безпеки.

Це не єдиний, але дуже важливий інструментарій, що впливає на український економічний прорив.

На такій платформі вітчизняний товаровиробник більш активно інтегруватиметься в європейський та світовий економічний простір.

Список використаних джерел

1. Закон «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» -12 рік №4391-IV від 9.02. 2012 р.
2. «Економічна правда» 2.08.2017р. [www. Eprada.com.ua](http://www.Eprada.com.ua). > 2017/08

References

1. **Zakon** «Proosoblyvostistrakhuvannyasil's'kohospodars'koyproduktsiyi z derzhavnoyupidtrymkoyu» – 12 rik №4391-IV vid 9.02.2012 r.
2. «**Ekonomichnapravda**» 2.08,2017r. www. Eprada.com.ua. > 2017/08

Лариса Васильевна Громоздова,

*к.э.н., доцент кафедры регионалистики и туризма, Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана, проспект Победы, 54/1, Киев, 02000, Украина
gromozdovag@gmail.com*

Агрострахование: фьючерсное хеджирование рисков

Аннотация. Статья посвящена проблемам экономики страхования, а именно: страхованию рисков товаропроизводителей сельскохозяйственных культур. Автор указывает на необходимость совершенствования теоретического базиса, что

заложен актуарною математикою, где абстрактные и физические модели наукой строятся для исследования реальных процессов агрострахования в пространстве и времени. Лучшей предлагается считать такую модель, где сельскохозяйственные риски распределены между производителем, переработчиком, банком, страховой компанией и государством, и на такой платформе отечественный товаропроизводитель интегрируется в европейское и мировое экономическое пространство. В качестве практических рекомендаций для обеспечения страхования от рисков товаропроизводителям сельскохозяйственных культур в статье предлагается использование технологий фьючерсного хеджирования рисков и приведены примеры внедрения торговли фьючерсными контрактами на поставку зерновых в Украине.

Ключевые слова: агрострахование, производитель сельскохозяйственных культур, фьючерсные сделки, форвардные сделки, фьючерсное хеджирование агрорисков.

Larisa Gromozdova,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Regional Studies and Tourism

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Prospect Peremogy 54/1, Kyiv, 02000, Ukraine

gromozdovag@gmail.com

Agriculture: fuel health risks

Annotation. The article is devoted to problems of the economy of insurance, namely: insurance of risks of commodity producers of agricultural crops. The author points out the need to improve the theoretical basis, which is the basis of actuarial mathematics, where abstract and physical models are scientifically constructed to study the real processes of agri-insurance in space and time. The best one suggests to consider such a model where agricultural risks are distributed between the producer, the processor, the bank, the insurance company and the state and on such a platform the domestic commodity producer integrates into the European and world economic space. As a practical recommendation for risk insurance, commodity producers of agricultural crops, the article proposes the use of technologies of futures hedging of risks and provides examples of the introduction of trade in futures contracts for the supply of grain in Ukraine.

Keywords: agricultural insurance, crop producer, futures contracts, forward agreements, futures hedging of agricultural producers.